

Oahppopládna – sámegiellan vuostasjgiellan

Dette er en lulesamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på nordsamisk.

Sámedigge la mierredum 08.11.2019 Eksábmaárnik mierreduvvam
Sámedikkes 10.08.2020

Fámon 01.08.2020 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovdásj árvo

Sámegeiella vuostasgiellan la sihke giellafáhka ja ávd dama fáhka. Sámegeiella vuostasgiellan la guovdátjin guládallamij, ávd damij, kulturdádjadibmáj ja identitiehta ávd dånibmáj. Sámegeiella vuostasgiellan áhpadibme galggá tsieggiduvvat guovdásj árvojda sihke sáme ja vuona sebrudagán degu almasjárvo, demokratijja, avtaárvvusasjvuhta, aktijvuhta ja moattevuhta. Fáhka galggá vuolgget oahppe duogátjijs, sáme kultuvras ja sáme árvojs degu árbbediehto, berajvuoda- ja familljaaktijvuoda ja guovlojda gullut. Fáhka galggá nannit árvojt ja buorre guottojt ma doarjju sáme aktijvuodav sihke bájkálattjat ja álles Sámen. Gájka oahppe, aj sij gudi gájdosaáhpadimev oadtju, galggi gielav nanos giellaáhpadimmodellaj baktu oahppat.

Gájka fága galggi áhpadusá árvvovuodov duohtan dahkat. Fáhka galggá nannit oahppe njálmálasj ja tjálasj giellamáhtudagáv váj sjaddi jasska giellaaddne ja ávd dånnahtti buorre iesjdábdov ja nanos identitiehtav. Fágan oahppe oahpásmuvvi sáme njálmálasj árbbedábijda, tjálasj tevstajda ja gielalasj moattevuhtaj, ja dassta badjáni vásádusá, dálkkuma ja ájádusá. Diehtet ja diedulattjan liehket sámegeielaj, sáme subtsastallamdábij ja sáme kultuvra birra, li viehken váj oahppe bessi gielav várajda válldet ja ávd dånnahttet ávd dåljugovlluj.

Iesjgenga giella- ja áhpadimariená, sihke skávlán ja álggolin, vaddi oahppijda vejulasjvuodajt duov dáv vásedit duot dát perspektijvas ja idiejajs, ja navti moatte láhkáj bessi mujttalit juojddá. Nanos gielalasj ja kultuvralasj vuodo la ækton gá galggá diehtemvájnogisvuodav ja dahkamávov ávd dånnahttet, ja viehken gárvet oahppijt iellemájge oahppamij. Fáhka galggá viehkedit oahppijt ávd dånnahttet buorre dájdov navti jut ávdet lájttális ájádallama máhtov ja sijáj etihkalasj diedulasjvuodav.

Fáhka galggá oahppij sosiála oahppamav nannit ja gárvedit oahppijt demokratijjalasj prosessajda iesjgenga sebrudaksuorgen ja barggoiellemin. Fáhka galggá doarjjot jut oahppe galggi vásedit buktet sámástit la ávkken sebrudagán, ja jut gárveduvvi oassálasstet sihke árbbedábálasj æládusájn ja boahteájge barggoiellemij. Oahppe galggi bessat adnet ietjasa moattegielak ja moattekultuvralasj máhtudagáv nasjávna ja rijkajgasskasasj dásen ja iemeálmukaktijvuodajn. Sámegeiella vuostasgiellan oahppoplánav galggá gehtjadit aktijvuhtan oahppoplánajn dárogiella oahppijda gejn la sámegeiella vuostasgiellan.

Guovdásj elementa

Sámástit

Oahppe galggi bessat ietjasa njálmálasj tjehpudagájt ávddánahttet ja galggi buorre vásádusájt oadtjot gá málsudahkes aktijvuodajn bessi sámástit. Oahppe galggi máhttet gulldalit, dádjadit ja adnet málsudahkes njálmálasj gielav ságastaládiijn, guládaládiijn ja avtastaládiijn iehtjádij. Dát aj merkaj galggi buktet ietjasa njálmálasj ávddánbuktemijt hiebadit vuosstájvállde, háme, sisano ja ulme vuoksjuj.

Láhkámmáhtudagá ávddánibme

Oahppe galggi máhttet tevstajt láhkát ja ájadallat iesjgenja tækstaslájaj badjel ja láhkáma tjadá oahppat ja láhkámávov vásedit. Oahppe galggi láhkát málsudahkes ja vijdes digitála- ja páhpertækstaslájajt. Tevsta galggi oahppij dálásj ájggáj tjadnasit, aktan dálásj ja vássám ájge sáme kultuvrraj ja subtsastallamdáhpáj. Tjáppagirjálásjuoda ja ássjeprosa láhkáma baktu galggi oahppe oadtjot estetihkalasj vásádusájt ja bessat berustit. Galggi imájdallat, oahppat ja oahpásmuvvat ietjá ulmuttij ájadusájda ja iellemævtojda. Oahppe galggi árvustallat ja lájttalis láhkáj reflekerit makta tevsta li guoskavattja, jáhkejahtte ja man mudduj vájkkudi.

Tjállemáhtudagá ávddánibme

Oahppe galggi dábddát hávsske la tjálasaj tjehpudagájt nannit, tevstajt hábbmit ja tjálalattjat guládallat. Oahppe galggi bessat válljit tjálasaj ávddánbuktemvuogijt ulme, tiemá, sisano ja vuosstájvállde gáktuj. Galggi bessat árvustallat ietjasa ja iehtjádij tevstajt ja dajt rievddadit iehtjádij árvustallamij milta. Galggi buktet tjállet digitála ræjdoj ja giedajn. Oahppe galggi oahppat máhttet válljit ja adnet vuogas digitála giella- ja guládallamteknologijjav váj tevstajt hábbmi, sihke aktu ja iehtjádij siegen.

Giella vuogádahkan ja máhttelisvuohtan

Oahppe galggi sjaddat jasska ja diedulasj giellaaddne málsudahkes ja dárkkelis gielajn. Galggi máhttet vuojnnet aktijvuodajt hállamgiela ja normieridum tjállemgiela gaskan. Oahppe galggi ávddánahttet máhtudagáv ja áttjudit átsádallamav gáktu giela systemav ja struktuvrajt adnet sæmmi buohta gá giela retorihkalasj ja estetihkalasj bielijt. Oahppe galggi ávddánahttet metagielav ja buojkuldakvalljudagáv man baktu máhtti dádjadit ja gávvidit giela grammatihkalasj ja estetihkalasj bielijt. Oahppe galggi dádjadit ja adnet sáme buojkuldagájt, bágojt ja tsámijt, aj tállajda, stuorrudagájda ja mihttimijda, gá duojn dájn tiemájn ja tevstajn barggi.

Gielalásj moattevuolta Sámen

Oahppe galggi ávdánahttet máhtov sáme gielalásj moattevuoda birra iesjengga guovlon. Galggi oadtjot oahppat sáme giellaj dilij birra sihke histávrálasj ja dálásj ájge tjalmij. Gájksámepektijvas ja iemeálmukpektijvas galggi ávdánahttet máhtudagáv ja diedulasjuodav gáktu giella, kultuvrra ja identitehtta li aktij tjanáduvvam.

Fágajgasskasasj tiemá

Álmmukvarresvuolta ja bierggim

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá álmmukvarresvuolta ja bierggim ahte galggá buorre iesjdábdov ja jasska identitehtav nannit sáme giellagin moattegiellak ja moattekultuvralásj sebrudagán. Sáme giella ja kultuvrra li ájnas oase identitehtahábbmimis. Tiebmá oahppij gievrrat vág rijbbi miehtebiekkán ja vuosstemannamij tjadá ja persávnálasj ja praktihkalásj hásstalusájt buoremus láhkáj tjoavddi. Árvoj válljim ja rájij mierredit ja iehtjádijt vieledit gullu aj fáhkaj ja tiebmáj.

Demokratijja ja viesátguojmmevuolta

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá demokratijja ja viesátguojmmevuolta ahte oahppe galggi oadtjot máhtojt ja tjehpudagájt vág nagádi hásstalusájt duosstot demokratijjalásj prinsihpaj milta. Oahppe galggi oadtjot vuodov reflektierit tjuolmaj birra ma guoski ieneplágo ja unneplágo riektájda. Sij galggi hárrjánit lájttálasájt ájádallat, oahppat dāmadit gā vuojno ja ájádusá báhti vuosstálakkoj ja vieledit gā ulmutja e guorrasa. Gā tiemáj barggi galggi oahppe oahppat manen demokratijja ij le beri doahppit ja agev ij le stuoves, valla viertti ávdeduvvat ja bisoduvvat. Fáhka galggá doarjjot vág oahppe ávdánahtti álles viesátguojmmevuodav Vuonarijkan ja Sámen.

Guoddelis ávdánibme

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá guoddelis ávdánibme ahte oahppe galggi oadtjot máhtov ja diedulasjuodav sámij iellemvuoge ja árbbedábálasj áeládusáj ja árvoj birra, ja gáktu dá ávdán báhti giela ja tevstaj baktu majda oahppe oahpásmuvvi. Tækstatjoahkke galggá diehtten dahkat man ájnas la sáme árbbediedov joarkket aktan árvoj ma guoski luondov vieledit ja dasi liehket tjanáduvvam. Vijddásappot galggá lájttálas ájádallamvuohke tevstaj gáktuj nannit diedulasjuodav gáktu máhtta boahhte buolvaj guoddelis ávdánimev ávdedit.

Vuodotjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá sámegeiellan vuostasgiellan la buktet iehtjádij guládallat gulldalime baktu, njálmálasj javllamusáj, ja ietjas árvvalusájt iehtjádij árvvalusáj nali jali milta tsieggít. Sámegeiellan vuostasgiellan la sierralágásj ávdåsvåsståduš åhpådit njálmálasj tjehpudagåjt. Ávdånibme vuolggå gielajñ guoradallamis ja ståhkamis iehtjådijsa gulldalit ja våsådušåj birra sågastit, gitta máhttet åvdånbuktet, dågåstallat ja tjuottjodit åjn gåssjelap åssij birra. Dat merkaj mañenagi adnuj vålldet valjep båhkoboandudagåv ja moallånahkojt tjanådum fáhkaj ja såme kultuvrraj, sebrudahkaj ja årbbediehtuj. Fågan la sierralågås åvdåsvåsståduš åvdånåhttet ja nannit oahppij máhtov hållamgiela ja iesjgeñga njálmålasj sjåññarij, subtsastallamdábij ja retorihkalasj stratesjijaj birra.

Buktet tjållet

Buktet tjållet sámegeiellan vuostasgiellan la buktet iesjgeñga lågås åækstaslåjajt tjållet. Sámegeiellan vuostasgiellan la sierralågås åvdåsvåsståduš åhpådit buktet tjållet. Ávdånibme vuolggå buktemisvuojñnet aktijvuodav njálmålasj ja tjålalåsj tevsta gaskan, gitta plånit, håbbmit ja dåmadit iesjgeñgalågås tevstajt giela ja tevsta máhto milta ja hiebaduvvam ulmmåj, sisadnuj, mediumij ja vuosståjvålldåj. Fåga tjadå galggi oahppe åvdånåhttet máhtudagåv duollatjållemis ja tåekstahåbbmimis ja moatte låhkåj tjållet. Oahppe galggi oahppat håldådit moadda tjållemstratesjijaj, åvdånåhttet persåvnålasj tjålalåsj åvdånbuktemvuogijt ja tjållemav adnet vædtsagin ietjas oahppamij. Sámegeilla vuostasgiellan våsstet vuodulasj tjållemåhpådime åvdås, ja jut oahppe oahppi sihke gielajñ ja boallobievdijn tjållet.

Buktet låhkåt

Buktet låhkåt sámegeiellan vuostasgiellan la buktet låhkåt sihke digitåla ja pånppåra nanna. Sámegeiellan vuostasgiellan la sierralågås åvdåsvåsståduš åhpådit buktet låhkåt. Ávdånibme vuolggå vuodulasj avkåvddimtjehpudagåjs ja ålgoåhpådime låhkåmdådjaduså åvdånimes gitta buktet låhkåt ja dådjadit moadda lågås åækstaslåja duon dån ulmmåj. Buktet låhkåt merkaj håldådit moatte lågås stratesjijajt gåktu låhkåt sihke digitåla ja pånper sisanov. Oahppe galggi buktet låhkåt avtatråjåj ja målsudahkestevstajt majñ li tjåla, gåvvusa ja ietjå åvdånbuktemvuoge. Dat merkaj åj dådjadit ja buktet adnet såme moallånahkojt, bågojt ja tållabågojt, stuorrudagåjt ja mihttimbågojt, duodden symbåvlåjda ja gåvvusijda moatte lågås tevstajñ. Dåsì gullu åj buktetidentifisierit ja dålkkut diedojt iesjgeñga tevstajñ, diagråmmajñ ja ietjå lågås visuåla åvdånbuktemijs, ja buktet sisanov årvustallat. Fågan la sierralågås åvdåsvåsståduš åvdånåhttet oahppij

máhtudagáv láhkát sihke ássjeprosav ja tjáppagirjálásjuodav ja tevstajt lájttális láhkáj árvustallat ja daj sisano badjel reflektierit.

Digitála tjehpudagá

Digitála tjehpudagá sámegeielan vuostasgiellan la buktet adnet vuogas digitála ræjdojt oahppamin, tækstahábbmimin ja avtastaládijn. Dát merkaj aj adnet iesjgennga stratesjijjajt gá galggá gávnnat majt dárbahtan ja dan álggolin. Digitála tjehpudagáj ávddánibme fágan manná adnemis ja iesj hábbmimis álkkes digitála tevstajt gitta adnet ja iesj hábbmit gássjelap multimodála tevstajt dan máhtudagá milta gáktu iesjgennga ávddánbuktemvuoge aktan doajmmi. Tjehpudagáv ávddánahtta váj buorebut iesj bierrgi ja digitála dájdov adná gá digitála gáldoijt, ræjdoijt ja teknologijjav vállji ja adná. Dasi aj gullu lájttális ja etihkalasj diedulasjuodav ávddánahttet mij guoská gáktu ietjas ja iehtjádij birra giehttu nehtan ja persávnna-suodjalime njuolgadusájt tjuovvot ja iehtjádijt vieledit nehtan.

Máhtudakulme ja árvustallam

2. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 2. jahkedáse manjeala

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit ja válldet bágov vuorrolakkoj ságastaládijn
- ávddán buktet ietjas vuojnojt ja ájádusájt duon dán ássje ja dile birra
- stáhkát ja sjuggelit barggat giellajienaj, stávvalij, giellaelementaj ja ritmaj
- gulldalit ja sjuggelit barggat njálmálasj ja tjálasj subttasij ja tevstajt
- láhkát tevstajt avtatrajes ja dajt dájdadit
- ságastallat ma li ájnas diedo ja ma ælla sæmme ájnas diedo iesjgennga tevstajt
- sjuggelit barggat sárggomijn ja tjállemijn, digitála vædtsagij ja daj dagi
- tjállet tevstajt giedajn ja boallobievdijn, stuorra ja smáv bokstávaj, tjuorgaj, tjuorvasmerkaj ja gatjálvismerkaj
- ságastallat ietjas giellaoahppama birra
- ságastallat ietjas ja iehtjádij dialevtaj birra
- adnet bágojt ja buojkuldagájt tjanádum familljaj, bájkálasj sebrudahkaj ja árbbediehtu

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja máhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan

vuostasgiellan 1. ja 2. jahkedásen gá oassálassti iesjgenge njálmálasj, tjálasj, praktihkalasj ja stoagoslágásj dájmaid. Vijddásappot vuosedi ja ávdánahtti máhtudagáv gá gielav adni avtastaládijn iehtjádij. Vuosedi ja ávdánahtti aj máhtudagáv gá dádjadi tevstajt majt lánki ja gá tjáli ietjasa tevstajt giedaj ja digitála vædtsagij.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe bessi ávdánahttet ja vuosedit máhtudagáv málsudahkes njálmálasj, praktihkalasj ja tjálasj barggamvuogij baktu sihke aktu ja iehtjádij siegen. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávdánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávdála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi bagádallamij milta ávdánahttet tjehpudagájt lánkamin, tjállemin ja njálmálasjuodan.

4. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 4. jahkedáse maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit iehtjádijda, gatjádallat tjielggijiddje ja tjiengodiddjelánkáj, ja iehtjádij árvvalusájt tjuovvolit
- gulldalit, ságastallat ja átsáditiesjgenge njálmálasj ja tjálasj tevstajt
- avtatrajes lánkát iesjgenge tækstaslájajt ja daj sisanov ja ulmijt dádjadit
- ságastallat mij la sieradus vuojnoj ja fáktá gaskan
- átsádit ja gávvidit gáktu bágo ja jiedna máhtti vájkkudimnævvon aneduvvat
- subtsastit, gávvidit ja tjuottjodit njálmálattjat ja tjálasattjat
- adnet iesjgenge stratesijijajt ja digitála ressursajt tevstaj hábbmidimen
- tjállet iesjgenge tækstaslájajt ma li avtatrajága ja struktuvrajn
- adnet giela háme ja gárgadisáhpá njuolgasusájt ja minsstarijt ietjas tækstahábbmimijn
- adnet metagielav gá ságas daj ienemus guovdásj giellastruktuvraj birra
- gávnnat, válljit, adnet ja vuosedit gáldojda ietjas bargon
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja ietjas tevstajt buoredit iehtjádij árvvalusájt ja válljidum kritierihij milta
- gæhttaladdat iesjgenge stratesijijaj gáktu oahppat
- buohtastahttet ietjas dialektav tjállemgielajn
- ságastit giela ja giellasegadime birra
- adnet bágojt ja moallánahkojt ma li tjanádum árbbediehtuj, luonnduj ja sebrudahkaj

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan vuostasgiellan 3. ja 4. jahkedásen gá bessi vuosedit dádjadi gá guldali ja adnet guoskavasj báhkoboannudagáv ja gielav ávddánbuvtedijn iesjgenga fágallasj ássjev. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá avtatrajágít ja dádjadusájn lāhkiguhkep ja oanep tevstajt . Vijddásappot vuosedi máhtudagáv gá adni vuogas gielav ja vuogas gáldojt ietjasa tevstajt hábbmidijn.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhálluj málsudahkes njálmálasj, praktihkalasj ja tjálasj barggamvuogij baktu. Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeiellan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti vāj oahppe bessi rádij milta ávddánahttet njálmálasj tjehpudagájt, ja lāhkām- ja tjállemmáhtudagáv gielajn ja tevstajt bargadijn

7. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 7. jahkedáse maŋŋela

Åhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- guldalit ja dāmadit iehtjādij árvvalusájt ja ietjas vuojnojt ávddán buktet ja vuodustit
- reflekterit gáktu giella máhtta gávvidit vuojnojt guojmmealmatij gáktuj
- lāhkām moatte lágásj tækstaslājajt ja ságastallat háme ja sisano birra
- reflekterit gáktu njálmálasj subtsastallamdábe ja árvo bāhti ávddán sáme girjālasjvuodan
- átsádit ja reflekterit giela ja identitiehta aktijvuodaj badjel
- adnet vuogas lāhkāmvuogijt ja stratesijijajt ma li hiebaduvvam tevsta hábmāj ja sisadnuj ja lāhkāma ulmmāj
- subtsastit, diededit, tjuottjodit ja dárkkelit guládallat ávddánbuktet njálmálattjat ja tjálaslattjat
- tjállet iesjgenga tækstaslājajt tjielgga ulmijn, sisanujn ja struktuvrajn
- átsádit ja adnet iesjgenga gielallasj vājkkudimnævov ja modalitiehtav ietjas tækstahábbmimin ja njálmálasj aktijvuodajn
- adnet iesjgenga lágásj tækstategiehtadallam- ja guládallamvædtsagijt njálmálasj ja tjálasj guládalādijn
- tjielggit ja adnet máhtudagájt giela háme, dábálasj suorgudime ja gárgadisāhpa birra
- adnet guovdásj njuolgadusájt duollatjállema, gárgadisdahkama ja tækstatjadnusij birra ietjas tevstajt tjáledijn

- árvustallat makta iesjgenğa gálđo li luohŧedahtte ja dajda vuosedit ietjas bargon
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja buoredit tevstajt iesjgenğa fágalaš kritieri hij milta
- átsádit ja gávvidit makta ietjas ja iehtjádij dialækta ja tjállemgiella li muodugattja jali ælla muodugattja
- reflektierit gáktu ietjá giela sámegeielajda vájkkudi
- átsádit ja adnet bágojt ja moallánahkojt tjanádum sebrudakiellemij, luonndoadnuj ja árbbiediehtuj

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan vuostasjgiellan 5., 6. ja 7. jahkedásen gá ávddánbukti ja ságastalli iesjgenğa gielalaš ja fágalaš ássij birra, gá njálmálattjat ja tjálatattjat tjuottjodi vuogas ja málsudahkes báhkoanndudagájn. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá metagielav adni gá ságastalli giela háme ja gielalaš variasjavná birra ja gá ságastalli ietjas ja iehtjádij tevstajt birra tjállemprosessajn. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti oahppe máhtudagáv gá láhki oanep ja guhkep tevstajt iesjgenğa sjánjarin, jagá varieri láhkámvuogij ja láhkámstratesjijajt láhkáma ulme milta. Duodden oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá adni vuogas tjállemstratesjijajt gá galggi plánit ja hábbmit iesjgenğatækstaslájajt ja gá ávddánbukti hiebalgis gielalaš struktuvrajt ma li sisano, sjánjara, háme ja ulme gáktuj hiebaduvvam.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhálluđ málsudahkes njálmálasj, praktihkalasj ja tjálatasj barggamvuogij baktu. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe besse rádiđ milta vijddásappot ávddánahttet ietjasa máhtudagáv fágan ja buoredit ietjasa njálmálasj ja tjálatasj tevstajt.

10. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 10. jahkedáse maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit ja reflektierit iehtjádij ávddánbuktemij badjel, ja ietjas argumentasjavnáv tsieggit iehtjádij árvalusáj nanna
- reflektierit gáktu iesjgenğa giellaadno máhtta gávvidit gáktu guojmmealmatjij birra ájadallá

- subtsastit, diededit, tjuottjodit ja reflektierit njálmálattjaj ja tjálalattjat
- dábddát ja adnet iesjgenğa gielalası ja estetihkalası vájkkudimnævojt ja retorihkalası apællavuogijt
- láhkát iesjgenğa tækstaslájajt ma li oane, guhke, álkke ja gássjelabbo, ja tevstajt buohtastahttet ja dálkkut
- válljit ja adnet vuogas oahppam- ja láhkámstratesjijajt gá fágajn barggá
- reflektierit gáktu sáme ájádallamvuoge, sáme njálmálasj subtsastallamdábe ja sáme árvo ávddán báhti sáme girjálásjuodan
- adnet guoskavasj buojkuldagájt ja fáhkagielav tjanádum iesjgenğa sáme ássijida ja árvoda
- buohtastahttet diidda- ja subtsasvariántajt ja njálmálasj árbbedábijt iesjgenğa sámeguovlojs
- átsádit ja buojkudit makta sámegiela li muodugattja ja ietjálágátja
- adnet guoskavasj fáhkagielav gá tevstav ja gielav tjielggi ja analyseri
- plánit ja hábbmit iesjgenğa tækstaslájajt struktuvrajn hiebaduvvam sisadnuj, ulmmáj ja vuosstájválldej
- adnet njuolgadusájt duollatjállema, giela háme ja tækstatjadnusij tjálalası guládallamin ja tækstahábbmimin
- árvustallat makta iesjgenğa gálđo li jáhkedahtte, luohtedahtte ja guoskavattja, ja gálđojt adnet ietjas bargon navti váj mañjela máhttádajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja ietjas tevstajt buoredit málsudahkes fágalasj kriterihij milta
- reflektierit gáktu ietjá giela sámegiela ja vájkkudi ja gáktu máhttá sámegielaajt bisodit ja ávddánahttet iesjgenğa arienájn

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegiellan vuostasjgiellan 8., 9. ja 10. jahkedásen gá njálmálattjaj ja tjálalattjat ávddánbukti iesjgenğa fáhkaássij birramálsudahkes ja stajgas gielajn . Vijdásappot vuosedi ja ávddánahtti oahppe máhtudagáv gá hiebadi ietjasa njálmálasj ja tjálalası ávddánbuktemijt vuosstájvállde, sisano ja ulme gáktuj. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá bessi láhkát málsudahkes ja tjuoldedum tevstajt, ja válljiji láhkámvuogijt láhkáma ulme milta. Duodden oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá pláni ja dâmadi iesjgenğa tækstaslájajt giellamáhto ja tækstamáhto, fágalasj kriterihij ja iehtjádij árvustallamij milta.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj málsudahkes njálmálasj, praktihkalası ja tjálalası dájmaj baktu gánná oahppe sihke aktu ja iehtjádij siegen barggi. Dájma galggi látjeduvvat navti váj oahppe bessi fágalasj tjuolmajt tjoavddet sihke amás ja oahpes dilijn ja vaj hæhttuji reflektierit iesjgenğa tjuolma badjel ma li tjanádum fágalasj bargguj. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij

máhtudagá ja ávdđánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttjaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávdđála.

Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta ávdđánahttet ietjasa njálmálasj máhtudagáv fágan, ietjasa tjálalásj tevstajt buoredit ja sávrrót guhkep tevstajt láhkát.

Vijddásappot galggá oahppe buktet rádijt adnet fágallasj máhtudagáv ávdđánahttájt ja plánit boahhte bargojt ja ávdđánimev fágan.

Loahppaárvustallam

Ábbálasjkarakterra galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan 10. jahkedáse áhpadime maŋŋela. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi ietjasa máhtudagáv vuosedit málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttális

ájádallamiesjgenjadilijn. Áhpadiddje galggá njálmálasj karakterav sámegeiela vuostasgiellan vaddet fágallasj, gielallasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam gá la fágallasj sisanov njálmálattjat ávdđánbuktam.

Áhpadiddje galggá tjálalásj karakterav sámegeiela vuostasgiellan vaddet fágallasj, gielallasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam muhtem guhkep ja oanep tevstajn iesjgenja sjáŋŋarijn ja iesjgenja ulmijn.

Jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- dájmalattjat oassálasstet guoradalle ságastallamijda ja dágástallamijda, ietjas vuojnojt ávdđán buktet, ja iehtjádij árvvalusájda responderit
- láhkát ja reflektierit málsudahkes ja tjuoldedum tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- gávvidit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjvuolta la sáme kultuvrraj ja identitiehttaj tjanáduvvam
- reflekterit tjuoldedum sáme subttasij badjel ja buohtastahttet ietjá imeálm mugij tevstajda
- átsádit gáktu ietjá giela sámegeielajda vájkkudi ja diedulattjan sjaddat gáktu sámegeielajt sujtti
- adnet dálusj sáme ávdđánbuktemvuogijt ja termajt gá fágajn barggá
- guládallat njálmálattjat ja tjálalattjat tjielgas ja dádjadahtte láhkáj viddnofágallasj aktijvuodajn
- gehtjadit fáhkagirjálásjvuodav ietjas viddnosuorgen váj gávnná, aktij biedjá ja árvustallá guoskavasj diedojt
- adnet guoskavasj fáhkagielav majna ávdđánbukta, dokumentieri ja árvvaladdá fágallasj ássijjt ja barggamvuogijt

- tjállet ja hábbmit iesjgenğa tevstajt buorre struktuvrajn ja tækstatjadnusijn ja háldadit mærkkabiedjamav ja duollatjállemav
- válljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulme milta
- árvustallat ja adnet gáldojt lájttális ja iesjradálasj láhkáj ja navti váj maņnela máhtta dajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja rievadit ietjas tevstajt giellamáhto ja tjálamáhto ja iehtjádij árvustallamij ja fágalasj kritierihij milta

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan vuostasjgiellan jo2 viddnofágalasj oahppoprográmmav gá reflektieriji fágalasj ássij ja iesjgenğanjálmalasj ja tjálalasj tevstaj badjel. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá guoradalli fágalasj ássijit lájttális gálldoano baktu ja ávddánbukti dáv njálmálasj ja tjálalasj tevstajn maj giella, hábme ja aktijvuohta la sjáņņarij ja ulmijdahiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtov giela birra vuogádahkan gielajt átsádit ja buohtastahttet, ja lájttális láhkáj reflektieriji ietjas ja iehtjádij njálmálasj ja tjálalasj tevstaj badjel.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj ja sjuggelisvuohtaj málsudahkes barggovuogij baktu gánná oahppe bessi ájttse ja átsádidje láhkáj barggat, sihke aktu ja iehtjádij siegen. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeiellan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta vijddásappot ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálalasj tjehpudagájt fágan.

Loahppaárvustallam

Loahppaárvustallam galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeiellan vuostasjgiellan gá álli jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma áhpadimev. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi ietjasa máhtudagáv vuosedit málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttális ájádallam, iesjgenğa dilijn. Áhpadiddje galggá sámegeiella vuostasjgiellan karakterav vaddet oahppe álles fágalasj, gielalasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam gá la fágalasj sisanov njálmálattjat ávddán buktám ja dan máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam tjálalasj tevstajn iesjgenğa sjáņņarin ja ulmijn.

Jo1 oahppogárvedime áhpadusprográmma ulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- dájmalattjat oassálasstet guoradalle ságastallamijda ja dágástallamijda, ietjas vuojnojt tjuottjodit, ja iehtjádij árvvalusájda vásstedit
- láhkát ja reflektierit málsudahkes tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- gávvidit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjuohta la sáme kultuvrraj ja identitiehhtaj tjanáduvvam
- buojkodit moattegielakvuodav ja árvvaladdat aktijvuodav giela ja identitiehhta gaskan
- árvvaladdat muhtem sáme subttasij badjel ja buohtastahttet ietjá iemeálm mugij tevstajda
- átsádit gáktu ietjá giela sáme gielajda vájkkudi ja diedulattjan sjaddat gáktu sáme gielajt sujtti
- adnet dálusj sáme ávddånbuktemvuogijt ja termajt gá fágajn barggá
- ávddånbuktet, duodastit ja árvvaladdat fágalasj ássijit állásasj argumentaj ja guoskavasj fáhkagielajn
- buojkodit ja adnet moadda vájkkudimnævojt
- tjállet ja hábbmit iesjgeŋga tevstaj buorre struktuvrajn ja tækstatjadnusijn ja háldadit merkajt ja duollatjállemav
- välljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulme milta
- gállojt árvustallat ja adnet lájttális, iesjrádálasj láhkáj ja navti váj maŋŋela máhttá dajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstaj ja rievddadit ietjas tevstaj giellamáhtudagá ja tjálamáhto, iehtjádij árvustallamij ja fágalasj kritierihij milta

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sáme giellan vuostasgiellan jo1 oahppogárvedime oahppoprográmmán gá reflektieriji fágalasj ássij badjel ja duon dán njálmálasj ja tjálasj tevsta badjel. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá guoradalli fágalasj ássijit lájttális gálldoano baktu ja ávddånbukti dáv njálmálasj ja tjálasj tevstajn maj giella, hábme ja aktijvuohta la sjáŋŋarij ja ulmmáj hiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtudagáv giela birra systeman gielajt átsádit ja buohtastahttet, ja lájttális láhkáj reflektieriji ietjas ja iehtjádij njálmálasj ja tjálasj tevstaj badjel.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhállu ja sjuggelisvuohtaj gá oahppe bassi málsudahkes guoradalle ja átsáiddje láhkáj barggat fágajn, sihke aktu ja iehtjádij siegen. Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeiellan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájnav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti váj oahppe bassi rádij milta ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálalásj tjehpudagájt fágan.

Jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma mañjela

Åhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit, reflektierit ja árvustallat diedojt ja argumentajt ja iesj adnet guoskavasj retorihkalasj stratesjijajt ságastaládijn ja dágástaládijn
- láhkát tækstavalljudagáv moatte sjáññarij ja dajt kulturhistávrrálasj aktijvuohtaj tjadnat
- átsádit tevstaj retorihkav ja estetihkav ja reflektierit ássij ja árvoj badjel majt tevsta bajedi
- reflektierit makta iesjgengga apællaháme sáme ja ietjá kultuvrajn li muodugattja jali sierralágátja
- analyserit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálavjuohta la sáme kultuvrraj ja sebrudahkaj tjanádum
- tjállet tevstajt iesjgengga sjáññarin ma sáme fágallasj ássijit tjeilggiji jali árvvaladdi
- adnet iesjgengga retorihkalasj apællahámijit ja gielalav vájkkudimnævojt njálmálattjat ja tjálalattjat
- reflektierit sebrudagá giellaano badjel ja gáktu dat vájkkut sámegeielav bisodibmáj ja ávdedibmáj
- árvvaladdat moattegielakvuoda ævtojt ja vejulasjuodajt skávlán, barggoiellemin ja sebrudagán
- átsádit gielalav moattevuodav Sámen ja ietjas gielav ietjá sámegeielav buohtastahttet
- láhkát nágin tjuoldedum oabme tevstajt ja dajt giellahistávrrálasj vuojnojn átsádit

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan vuostasgiellan jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma gá guládalli ja reflektieriji fágallasj ássij badjel ja árvvaladdi njálmálasj ja tjálalav tevstajt oabme ja dálav ájges iesjgengga mediján ja sjáññarin. Vuosedi ja ávddánahtti

aj máhtudagáv gá adni máhtov sáme giela, kultuvra ja sebrudagá birra gá reflekteriji fágalaš sisano badjel ja ietja buvtadi iesjgenğa tækstaslájav. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá átsádi fágalaš ássjiit lájttális gálldoano baktu ja ávddánbukti dáv njálmálasj ja tjálalasj tevstajn, buorre giellaanujn ja buorre struktuvrajn ja aktijvuodajn mij la sjánharij ja ulmmáj hiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá bessi adnet fágalaš kritieri hijt, iehtjádij árvustallamijt ja máhtov giela birra vuogádahkan gá ietjas njálmálasj ja tjálalasj tevstajt ávddánahtti.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe ietja bessi tjuolmajt dahkat ja fágajn sjuggelis ja átsádidde láhkáj barggat. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet váj oahppe sávrru stuoráp bargojda, lehkusa dal guhkep tevstajt láhkát jali fágalaš tjuolmajt átsádit. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttjaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálalasj tevstajt.

Jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma mañjela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- árvvaladdat giela, kultuvra ja identitiehta gasskavuodajt fágalaš ságastallamijn
- láhkát ja reflektierit iesjgenğa tækstaslájaj badjel histávvrálasj kontevsta ja dálásj ájge gáktuj
- analysierit ja dálkkut sáme girjálásjuoda ja ietjá kultuvraj tevstajt
- reflektierit gáktu sáme giela ja kultuvra gullu ieme- ja unneplågoálm mugijda
- adnet fáhkamáhtov ja dárkkelis ja girjas fáhkagielav sihke njálmálattjat ja tjálalattjat
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogijt ja sáme termajt gá fágajn barggá
- adnet máhtov giela, tevsta ja sjánharij birra hábbmit iesjgenğalágásj njálmálasj ja tjálalasj tevstajt
- átsádit sámegeielaj dilev ja giellapolitihkav ájgij tjadá
- átsáditja árvvaladdat gáktu iesjgenğa ienep láhkogielá sámegeielaj vájkkudi ja reflekterit man mudduj la bessam sámegeielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- árvustallat, válljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulmij gáktuj
- metagielav dádjadit ja adnet fágajn bargadijn

- háldadit giela hámev, syntávsav ja duollatjállemav gá guládallá ja tevstajt hábbmi

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan jo3 oahppogárvedime oahppoprográmmav gá adni fáhkagiela iesjengga njálmálasj ja tjálasj guládallamdilijn. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá analyseriji, dálkkui ja buohtastahtti iesjengga njálmálasj ja tjálasj tevstajt, ja gá tevstajt guoradalli ja daj badjel reflektieriji. Vijdásappot vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtov sáme giela, kultuvra ja sebrudagá birra gá reflektieriji ja ietja buvtadi tevstajt iesjenggasjånjarin ja iesjengga ulmmáj ja vuosstávjáldáj. Vijdásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá giela ja tevsta badjel reflektieriji fáhkagiela, ja gá dárkkelit ja girjjásit njálmálattjat ja tjálasj ávddánbukti ja gá gielalasj hábmegájbbádusájt háldadi.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe bessi sjuggelis ja átsáiddje láhkáj barggat fágalsj tjuolmaj. Åhpadiddje galggá dilev láhtjet váj oahppe ávddánahtti njálmálasj ja tjálasj máhtudagájt navti váj bessi ietjasa tevstajt vijdásappot ávddánahttet fágalsj kritierihij ja giella- ja tækstamáhto milta . Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta ietjasa njálmálasj ja tjálasj tevstajt buoredit ja vijdásappot ávddánahttet

Loahppaárvustallam

Loahppaárvustallam galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan gá álli jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma åhpadimev. Åhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi ietjasa máhtudagáv vuosedit måsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttálasj ájádallam, oahpes ja ádá dilijn. Åhpadiddje galggá sámegeiela vuostasgiellan njálmálasj karakterav vaddet oahppe fágalsj, gielalasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam gá la fágalsj sisanov njálmálattjat ávddán buktám. Åhpadiddje galggá sámegeiela vuostasgiellan tjálasj karakterav vaddet oahppe fágalsj, gielalasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam muhtem tevstajt iesjengga sjånjarijn.

Jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj viddnofágalašj oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj viddnofágalašj oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- Gulldalit, reflektierit ja árvustallat diedojt ja argumentajt ja iesj adnet guoskavasj retorihkalasj stratesijijajt ságastaládiijn ja dágástaládiijn
- árvvaladdat aktijvuodajt giela, kultuvra ja identitiehta gaskan fágalašj ságastallamijn
- láhkát vijdes tækstatjoahkkev moatte sjáŋŋarij ja dajt kulturhistávrálasj aktijvuhtaj tjadnat
- láhkát ja reflektierit málsudahkes tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- átsádit tevstaj retorihkav ja estetihkav ja reflektierit ássij ja árvoj badjel majt tevsta lággŋijj
- reflektierit makta iesjgeŋga apællaháme sáme ja ietjá kultuvrajn li muodugattja jali sierralágátja
- analyserit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjvuolta la sáme kultuvrraj ja sebrudahkaj tjanádum
- analyserit ja dálkkut sáme girjálásjvuoda ja ietjá kultuvraj tevstajt
- reflektierit gáktu sáme giela ja kultuvra gullu ieme- ja unneplágoálm mugijda
- fágav ja dárkkelis ja tjielgga fáhkagielav gaskostit sihke njálmálattjat ja tjálatattjat
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogijt ja sáme moallánahkojt gá fágajn barggá
- iesjgeŋga lágásj njálmálasj ja tjálatasj tevstajt hábbmit ietjasa giella, tæksta ja sjáŋŋarmáhto baktu
- adnet iesjgeŋga retorihkalasj apællahámijt ja gielalasj vájkkudimnævojt njálmálattjat ja tjálatattjat
- reflektierit sebrudagá giellaano badjel ja gáktu dat vájkkut sáme gielaj bisodibmáj ja ávdedibmáj
- árvvaladdat moattegielakvuoda ævtojt ja vejulasjvuodajt skávlán, barggoiellemin ja sebrudagán
- átsádit sáme gielaj dilev ja giellapolitihkav ájgij tjadá
- átsádit ja árvvaladdat gáktu ienepláhkogielaj sáme gielaj vájkkudi ja reflektierit man mudduj la bessam sáme gielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- guoradallat ja árvvaladdat gáktu ienepláhkogielaj sáme gielaj vájkkudi ja reflektierit man mudduj la bessam sáme gielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- átsádit gielalasj moattevuodav Sámen ja ietjas gielav ietjá sáme gielajda buohtastahttet

- lãhkãt muhtem boarrãsap tevstajt ja dajt giellahistãvrãlasj vuojnojn åtsãdit
- årvustallat, vãlljit ja adnet vuogas giella- ja gulãdallamteknologijjav dãrboj ja ulmij gãktuj
- metagielav dãdjadit ja adnet fãgajn bargadijn
- hãldadit giela hãmev, syntãvsav ja duollatjãllemav gulãdalãdijn ja tevstaj hãbbmidijn

Åhpadattijn årvustallam

Åhpadattijn årvustallam galggã viehkken åvdedit oahppamav ja fãhkamãhtov åvddãnahttet. Oahppe vuosedi ja åvddãnahtti mãhtudagãv sãmegielan vuostasjgiellan jo3 lasãdus oahppomãhtudahkaj gã adni fãhkagielav iesjgennga njãlmãlasj ja tjãlalasj gulãdallamdilijn. Vuosedi ja åvddãnahtti aj mãhtudagãv gã analyseriji, dãlkkuji ja buohtastahtti iesjgennga njãlmãlasj ja tjãlalasj tevstajt, ja gã tevstajt guoradallã ja dajt årvvaladdi. Vijddãsapot vuosedi ja åvddãnahtti aj mãhtudagãv gã adni mãhtudagãjt sãme giela, kultuvra ja sebrudagã birra gã reflekteriji ja ietja buvtadi duov dãv tækstaslãjav moatten sjãññarin ja iesjgennga ulmmãj ja vuosstãjvãlldãj. Vijddãsapot vuosedi ja åvddãnahtti mãhtudagãv gã giela ja tevsta badjel reflekteriji fãhkagielajn, ja gã dãrkkelit ja tjielggasit njãlmãlattjat ja tjãlallattjat gulãdalli ja gã gielalasj hãbmegãjbbãdusãjt hãldadi.

Åhpadiddje galggã dilev lãhtjet oahppijoassãlasstemij ja arvusmahttet oahppamhãlluj gã oahppe bessi sjuggelis ja guoradalle lãhkãj barggat fãgalasj tjuolmaj. Åhpadiddje galggã dilev lãhtjet vãj oahppe åvddãnahtti njãlmãlasj ja tjãlalasj mãhtudagãjt navti vãj bessi ietjasa tevstajt vijddãsapot åvddãnahttet fãgalasj ævtoj ja giella- ja tækstamãhtoj. Åhpadiddje ja oahppe galggi sãgastallat oahppij åvddãnime birra sãmegielan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttjaladdat. Dajna mãhtudagãjn mav oahppe vuosedi galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas åvddãnime birra fãgan. Åhpadiddje galggã bagãdallat ienep oahppama gãktuj ja åhpadimev hiebadit navti vãj oahppe bessi rãdij milta ietjasa njãlmãlasj ja tjãlalasj tevstajt duollit ja åvddãnahttet.

Loahppaårvustallam

Loahppaårvustallam galggã gãvvidit oahppe åbbãlasj mãhtudagãv sãmegielan vuostasjgiellan gã ålli jo3 lasãdus oahppomãhtudahkaj - vidnofãgalasj oahppoprogrãmma åhpadimev. Åhpadiddje galggã plãnit ja dilev lãhtjet vãj oahppe bessi ietjasa mãhtudagãv vuosedit mãlsudahkes vuogij majda gullujidãdjadibme, refleksjãvnnã ja lãjttãlis åjãdallam, oahpes ja ådã dilijn. Åhpadiddje galggã sãmegiela vuostasjgiellan njãlmãlasj karakterav vaddet oahppe fãgalasj, gielalasj ja kultuvralasj mãhtudagã milta mav la vuosedam gã la fãgalasj sisanov njãlmãlattjat åvddãn buktãm. Åhpadiddje galggã sãmegiela vuostasjgiellan tjãlalasj karakterav vaddet oahppe fãgalasj, gielalasj ja kultuvralasj mãhtudagã milta mav la vuosedam muhtem tevstaj iesjgennga sjãññarijn.

Árvustallamárnik

Ábbálasj árvustallam

10.jahkedáse maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj

Jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggá akta karakterra sámegeilan vuostasjgiellan.

Jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj.

Jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj.

Eksábma oahppe

Maŋŋel 10. jahkedásse: Oahppe soajtti vuorbádúvvá tjálalásj eksábma sámegeilan vuostasjgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma: Oahppe soajtti vuorbádúvvá tjálalásj eksábma sámegeilan vuostasjgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma: Oahppe galggá tjadádit tjálalásj eksámav sámegeilan vuostasjgiellan. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensuridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo3 lasádus dábbálasj oahppomáhtudahkaj: Oahppe galggá tjadádit tjálalásj eksámav sámegeilan vuostasjgiellan. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensuridúvvá bájkálattjat.

Eksábma privatistajda

Maŋŋel 10. jahkedásse: Gehtja doajmme árnigav állessjattugij vuodoskávlááhpádušá gáktuj

Maŋŋel jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma : Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan vuostasgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.

Maŋŋel jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma: Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan nubbengeiellan, sámegeiella 2. tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.

Maŋŋel jo3 lasádus dábálasj oahppomáhtudahkaj: Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan nubbengeiellan, sámegeiella 2. tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.